

- соціальна стратегія, яка включає в себе рішення з таких аспектів, як чисельність робітників, взаємозамінність робітників, диференціація робітників, ступінь патерналізму, соціальний тип колективу;
- управлінська стратегія, яка включає в себе рішення з таких аспектів, як тип управління, організаційна структура, управлінські комунікації тощо.

Під час вироблення конкурентної стратегії необхідно, з одного боку, мати чітке уявлення про сильні та слабкі сторони діяльності підприємства, його позиції на ринку, а з іншого – розуміти структуру національної економіки загалом і структуру галузі, у якій працює підприємство. Конкурентні переваги не є вічними, їх завойовують й утримують тільки за умови постійного вдосконалення всіх сфер діяльності, що є трудомістким і зазвичай дорогим процесом.

Конкурентоспроможність є одним із вагомих показників стану підприємства господарської системи, який визначає перспективи його подальшого розвитку, можливість досягнення стратегічних цілей та завдань. Підтримування або підвищення конкурентоспроможності можна розглядати і як одну з функціональних стратегічних цілей (завдань) підприємства [4, с.87].

Добре продумана, правильно сформульована стратегія вказує на найефективніший шлях, найпродуктивніші способи досягнення цілей, забезпечує підприємству вибір перспективних та рентабельних видів діяльності, високий попит на його продукцію (послуги), нерідко унікальну вигідну позицію на ринку серед конкурентів. Кожне підприємство розробляє власну стратегію з огляду на свою мету та особливості ринку. Тому кожне вітчизняне підприємство повинне обов'язково усвідомлювати та пам'ятати про об'єктивні процеси ринкової економіки, за якою стабільність забезпечується стратегічним баченням майбутнього.

Висновки. Щоб бути конкурентоспроможним на ринку, підприємство повинно мати унікальні конкурентні переваги. Це так звані переваги стратегічного рівня. Завдяки перевагам у наявних ресурсах чи перевагам, що забезпечують операційну ефективність, можна досягнути лише тимчасового результату, а в сучасних умовах цього не достатньо. Тому важливим напрямом формування конкурентних переваг є розроблення фірмою ефективної стратегії розвитку, яка базуватиметься на унікальному позиціонуванні компанії, орієнтації на унікальні види діяльності. Саме це дасть змогу забезпечити довгострокові конкурентні переваги.

Література

1. Багрова І.З. Складові та фактори конкурентоспроможності / І.З. Багрова, О.Р. Нефедова // Вісник економічних наук України. – 2007. – № 1. – С. 11-16.
2. Войчак А.В. Конкурентні переваги підприємства: сутність і класифікація / А.В. Войчак, Р.В. Камишніков // Маркетинг в Україні. – 2005. – № 2. – С. 50-53.
3. Портер М. Конкуренція. : пер. с англ. / М. Портер. – М. : Изд. дом "Вільямс", 2005. – 608 с.
4. Саєнко М.Г. Стратегія підприємства : підручник / М.Г. Саєнко. – Тернопіль : Вид-во "Економічна думка". – 2006. – 390 с.
5. Теслиук Н.П. Стратегії підприємства по досягненню конкурентних переваг / Н.П. Теслиук // Економіка, фінанси, право. – 2005. – № 11. – С. 17-20.

Васильцив Т.Г., Кравчук Н.Я. Конкурентные преимущества предприятия и обоснование стратегии их обеспечения

Раскрыта сущность категорий "конкуренция" и "конкурентоспособность предприятия", предоставлены определения конкурентных преимуществ и их взаимосвязь с конкурентоспособностью предприятия, обоснована стратегия обеспечения конкурентоспособности предприятия и приведены составляющие данной стратегии.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, конкурентная стратегия.

Vasylytsiv T.G., Kravchuk N.Ya. Enterprise's competitive advantages and rationale support of strategy

In this article categories of "competition" and "enterprise's competitiveness" are solved, definition of competitive advantages are indicated and made them interconnection with enterprise's competitiveness. In this article a strategy of securing of enterprise's competitiveness and components this strategy are determined.

Keywords: competition, competitiveness, competitive advantage, competitive strategy.

УДК 330.567.2/4

Доц. Н.М. Антофій, д-р екон. наук –
Новокаховський політехнічний інститут, м. Нова Каховка

ВПЛИВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ НА СТРУКТУРНІ ЗРУШЕННЯ У СВІТОВОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Розглянуто взаємозв'язок між науково-технічним прогресом і розвитком світового господарства. Виявлено, що НТП впливає на структуру світового господарства, яку складають найважливіші господарські пропорції у вартісному та матеріально-речовому вимірах за такими напрямками, як зміни просторової структури світового ВВП, його секторальної та галузевої структури, товарної структури світової економіки і торгівлі, технологічних процесів, предметів та засобів праці, зміщення пріоритетних джерел світового економічного розвитку від уречевлених до неуречевлених ресурсів. Встановлено, що міжнародний обмін досягненнями НТП збільшує потенціал світового господарства.

Ключові слова: науково-технічний прогрес, технологія, світове господарство, структурні зрушення.

Постановка проблеми. Значним чинником прискореного розвитку світового господарства в сучасну епоху стає науково-технічний прогрес. У своєму розвитку він охоплює фундаментальні теоретичні дослідження, прикладні дослідження, конструкторсько-технологічні розробки, створення зразків нової техніки, її освоєння і промислове виробництво, а також впровадження нової техніки і технологій. Серед факторів, що гарантують стабільні та зростаючі переваги одних країн перед іншими в процесі розвитку світового господарства, він має найбільш важливе значення. НТП виявляється в ступені розвитку і використання сукупного науково-технічного потенціалу країн світової спільноти (національних науково-технічних потенціалів, міжнародних зв'язків і сумісних дій зацікавлених країн щодо реалізації досягнень світової науки і техніки).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми науково-технічного прогресу традиційно знаходяться в центрі уваги і становлять пріоритет-

ний напрям досліджень у вітчизняній та зарубіжній економічній науці. Вплив науково-технічної революції на розвиток світового господарства висвітлено у працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: Р. Арон, Д. Белл, З. Бжезинський, С. Біла, Т. Веблен, Дж. Гелбрейт, П. Гудмен, С. Денісон, Г. Кан, Б. Кедров, І. Козиков, Дж. Ковано, П. Ліндерт, Г. Маркузе, Д. Медоуз, С. Мікулінський, М. Пебро, У. Ростоу, П. Сергєєв, Г. Скотт, А. Тоффлер, А. Турен, А. Філіпенко, С. Фомішин, С. Шухардін та ін. Попри те, що феномен НТП активно досліджують у світовій економічній науці протягом останніх десятиріч, він не втрачає своєї актуальності й сьогодні.

Формулювання завдання дослідження. Метою роботи є дослідження взаємозв'язку між науково-технічним прогресом та структурними зрушеннями у світовому господарстві.

Виклад основного матеріалу. Структура світового господарства, яку складають найважливіші господарські пропорції як у вартісному, так і в матеріально-речовому вимірах, нині відчуває глибокі зміни. Основними причинами змін у пропорціях світового господарства стають зсуви у загальносвітових і національних потребах, які обумовлюють нові вимоги до кількості і якості економічних ресурсів, що використовуються для їх задоволення. Переважна більшість структурних зрушень у світовому господарстві відбувається під безпосереднім (або опосередкованим) впливом НТП. Прояви структурних зрушень в сучасних умовах можна узагальнити таким чином:

1. Тенденції до зміни просторової структури світового ВВП. Характерною особливістю сучасного періоду розвитку світового господарства стає випереджаюче зростання ВВП країн, що розвиваються. На зміну традиційним центрам економічного впливу приходять нові; основний внесок у приріст світового ВВП після початку світової кризи 2008-2010 рр. забезпечують Китай та Індія (табл. 1).

Табл. 1. Просторова структура світового ВВП (%) [5]

Країни	Роки	
	2000	2010
США	23,3	18,6
Китай	7,0	14,0
Індія	3,8	5,6
Японія	7,8	5,4
Німеччина	5,0	5,4
Росія	2,4	3,7
Бразилія	2,9	2,8
Франція	3,6	2,8
Велика Британія	3,6	2,7
Італія	3,5	2,5
Канада	2,1	1,7
Інші	35,0	36,2

Високі темпи зростання в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, деяких країнах із перехідною економікою та Європи дещо врівноважують економічний спад у США. Значною мірою вищі темпи зростання ВВП у цих країнах обумовлюються інтенсивним нарощуванням науково-технічної діяльності.

Так, Китай нині поступово випереджає інші країни за темпами зростання числа заявок на патентування науково-технічних розробок, обсягу інвестицій у сферу НДДКР та обсягами експорту високотехнологічної продукції (табл. 2).

Табл. 2. Деякі показники науково-технічної діяльності найбільших світових економік, % від світового рівня [4]

Країни	Частка у світовому обсягу НДДКР				Частка чисельності патентних заявок,			
	1980 р.	1990 р.	2000 р.	2009 р.	1980 р.	1990 р.	2000 р.	2009 р.
Китай	0,2	1,3	3,7	10,9	в/д	0,9	3,1	18,2
США	39,7	34,9	28,6	29,0	12,4	13,4	20,0	21,7
ЄС	32,2	29,6	34,2	36,5	19,8	12,5	14,4	10,5
Японія	7,2	7,6	9,6	6,7	33,1	49,2	46,6	30,9
Росія	5,7	6,2	3,3	2,6	33,0	16,7	2,8	2,6

2. На хвилі НТП спостерігаються сталі тенденції до зміни секторальної та галузевої структури світового ВВП. Частка матеріального виробництва (сільське господарство, промисловість, будівництво) скоротилася від 43 % у 1990 р. до 37 % у 2010 р. Відповідно, питома вага нематеріального виробництва зросла від 57 % у 1990 р. до 63 % у 2010 р. Ці зсуви із різною інтенсивністю відбувалися в усіх групах країн. Найбільше ця тенденція виражена в розвинених країнах, у яких частка матеріального виробництва знизилася від 36 % у 1990 р. до 27 % у 2010 р., а в економіці США частка послуг у 2010 р. становила 80,4 % ВВП [3].

Водночас завдяки впровадженню досягнень НТП масштаби випуску промислової продукції продовжують зростати, а скорочення питомої ваги промисловості у світовому ВВП та частки зайнятого населення у цьому секторі світової економіки не викликало адекватного зниження значущості промисловості в сучасному світі та в господарстві окремих країн. Тоді як світовий ВВП формується переважно за рахунок сфери послуг, міжнародна торгівля здійснюється шляхом обміну здебільшого продукцією промисловості (у вартісному виразі – близько 77 %). Зростання обсягів виробництва при одночасному скороченні чисельності зайнятих у цьому секторі економіки розвинених країн позначається нині терміном "безлюдне зростання" (jobless growth) [3, с.17].

3. Сталі тенденції до зміни секторальної та галузевої структури світового ВВП. Сучасний стрімкий розвиток середньо- та високотехнологічних галузей економік країн, що розвиваються, відбувається внаслідок імплантування п'ятого технологічного укладу, що в розвинених країнах склався наприкінці 1980-х років. Перенесення нових технологій, передусім масового електронного виробництва, відбувалося спочатку в Таїланд, Сінгапур та на Тайвань, згодом – у Китай. Цей процес продовжується донині; його економічна природа криється у пошуку географічних регіонів, де забезпечується найвища рентабельність виробництва та продажів.

Водночас у розвинених країнах проводиться політика створення нового технологічного ядра з тим, щоб забезпечити домінування на ринках високотехнологій у наступні десятиріччя. На це спрямовані наукові дослідження у галузях енергетики (альтернативні джерела енергії), біотехнологій (медичні біотехнології, біопаливо), робототехніки (військової, промислової, по-

бутової). Однак, країни, що розвиваються, спрямовують зусилля на створення власних національних інноваційних систем. Так, Азія нарощує інноваційний потенціал. Китай ставить завдання – перетворення країни в інноваційне суспільство: прийнято заходи щодо розвитку ринків венчурного капіталу, виділяються додаткові кошти на НДДКР. Пріоритетними напрямками названо авіабудування, зв'язок, лікарські препарати і станкобудування [2].

4. Під впливом НТП відбуваються істотні зміни в товарній структурі світової економіки і торгівлі, технологічних процесах, предметах та засобах праці на світовому ринку.

Зміни в товарній структурі і торгівлі відображаються у:

- зосередженні основних торговельних оборотів наукоємної продукції в межах найрозвиненіших країн: на країни "сімки" припадає понад 80 % світового обороту високотехнологічної продукцією;
- замкненні інвестиційних потоків приватного капіталу на розвинених країнах; нині 50 % американських інвестицій спрямовуються у країни Західної Європи, тоді як на НДДКР припадає не більше ніж 8 %. Інвестиції в США майже на 85 % належать корпораціям Великої Британії, Канади, Франції і Німеччини;
- посиленні залежності молодих індустріальних держав від зовнішніх інвестицій і експорту готової продукції на світовий ринок;
- випереджаючому зростанні обробної промисловості, особливо виробництва комплектуючих виробів. З 1996 р. по 2000 р. обсяг світового виробництва готових виробів зріс майже у 8 разів, тоді як продукції добувних галузей – у 3,5 рази, сільського господарства – приблизно у 3 рази;
- покращенні транспортної інфраструктури завдяки розвитку нових поколінь авіаційного, автомобільного, водного, залізничного транспорту, міжнародних трубопроводів. Перевезення пасажирів та вантажів значно пришвидшилися та подешевшали. За останні шість десятиліть авіаперевезення подешевшали у шість разів, морські – на 75 %.
- швидких та частих змінах проектування нових продуктів і технологічних процесів, значному розширенні асортименту продукції та кращій адаптації до вимог і потреб індивідуального замовника, запровадженні детального моніторингу і контролю стану процесів та об'єктів, використанні енергії та ресурсних матеріалів, створенні більш інтегрованої мережі доставки, кооперування, служби налагодження, консультування клієнтів.

5. Сучасний етап НТП у ПРК зумовлює значні зміни в предметах та засобах праці. Специфікою сучасного розвитку світового господарства стають розроблення та масове впровадження ресурсоощадних матеріалів та технологій, масове поширення виробництва і споживання генно-модифікованих організмів й ін. Величезну роль відіграють різні види синтетичної сировини, які мають задані властивості, що не існують в природних матеріалах. Тому сучасний етап НТП, насамперед у ПРК, знижує роль природних матеріалів у світовому економічному розвитку та послаблює його залежність від мінеральної сировини. Завдяки цьому варто очікувати вирівнювання економічного потенціалу складових світового господарства внаслідок впровадження нової технологічної бази виробництва. Свідченням цьому стає нинішній успішний розвиток Індії та Китаю, малих та середніх країн Південно-Східної Азії – незалежно від розміру території, кількості населення, природних ресурсів.

Попри те, що ресурсозберігаючі технології нині не можна вважати пріоритетними, зважаючи на дорожнечу їх фінансування, саме вони надають реалістичних перспектив до уникнення перенапруженості ресурсної бази планети та світового господарства з метою вирішення проблем соціально-економічного розвитку груп країн із чисельним і бідним населенням.

Під впливом НТП відбуваються зміни у засобах праці в світовому господарстві. В останні десятиріччя вони пов'язані з розвитком мікроелектроніки, робототехніки, інформаційної та біотехнології. Так, інформація дедалі більше набуває рис продуктивної сили: з'являється щоразу більше технологій, де інформація є і засобом виробництва, і робочим тілом, і предметом праці (комп'ютерні технології; сільське господарство, засноване на постійному відновленні генетичного матеріалу; кіно- і відеоіндустрія та ін.). Використання електронної техніки в комплексі з верстатами та роботами призвело до створення гнучких виробничих систем, в яких всі операції з механічної оброблення виробу виконуються послідовно і безперервно. Гнучкі виробничі системи значно збільшують можливості автоматизації. Вони поширюють сферу дії на дрібносерійне виробництво, дозволяючи випускати моделі, які є однотипними, проте відрізняються за характеристиками. Гнучкі виробничі системи здатні швидко перебудовуватися на випуск нових моделей виробів. Їх застосування значно збільшує продуктивність праці внаслідок підвищення коефіцієнта використання устаткування та скорочення витрат часу на допоміжні операції.

6. Зміщення під впливом НТП пріоритетних джерел економічного розвитку світового господарства від уречевлених (природного і фізичного капіталу), що втілюються в матеріальних благах, до неуречевлених ресурсів (знання та інформація), що втілюються в людях та організаціях. Вагома причина прискорення НТП у XXI ст. криється в тому, що процеси створення і поширення нових знань отримали корпоративну основу: транснаціональні корпорації (ТНК) мають широкі можливості у всіх країнах світу для створення та впровадження інновацій. Основну частку інноваційного бізнесу планети нині контролює всього 1000 фірм [2]. Перші десять з них, які здійснюють найбільші витрати на НДДКР, наведено у табл. 3.

Табл. 3. ТНК з найбільшими обсягами фінансування НДДКР [2]

Корпорації	Країни базування	Сфера фінансування НДДКР
Toyota	Японія	автомобілебудування
General Motors	США	автомобілебудування
Pfizer	США	фармацевтика
Nokia	Фінляндія	ІКТ
Johnston&Johnston	США	фармацевтика і хімія
Ford	США	автомобілебудування
Microsoft	США	інформатика
Roche	Швейцарія	фармацевтика
Samsung	Корея	багатогалузовий концерн
GlaxoSmithKline	Великобританія, США	фармацевтика

Розвиток ТНК здійснив істотний внесок у міжнародну трансмісію знань. Спочатку (1950-1980 рр.) експансія ТНК ґрунтувалася на їх технологічних перевагах, причому домінували американські компанії. Глобалізація скоротила міжкраїновий розрив у технологіях [1]. Сукупні валютні резерви ТНК у кілька разів перевищують резерви всіх центральних банків разом узятих. Економічна та політична вага ТНК надає їм здатності генерувати знання й інновації, створювати нові технології та, по суті, керувати науково-технічним прогресом. Витрати на НДДКР становлять значну частку в бюджеті більшості корпорацій. До прикладу, в 2008 р. 700 великих компаній світу, які найбільш активно займаються науковими розробленнями, витратили на це 411 млрд дол. Останніми роками в міжнародних організаціях усталилася думка, що здатність створювати та використовувати знання стає головним фактором конкурентоспроможності країни і дедалі більшою мірою визначатиме межу між бідністю та процвітанням країн у світовому господарстві.

Висновки. Основними структурними зрушеннями у сучасному світовому господарстві є: по-перше, зсув у національних господарствах промислово розвинених країн до прискореного розвитку високотехнологічних галузей; по-друге, перенесення із центрів світового господарства виробництва на периферію неконкурентоспроможних виробництв (не обов'язково "брудних"); по-третє, зміщення акцентів у світовій торгівлі на користь наукомісткої продукції. Науково-технологічний розрив між країнами, що знаходяться на різних ступенях економічного розвитку, визначає секторальну, галузеву, просторову структуру світового господарства.

Література

1. Арыстанбекова А. Экономика, основанная на знаниях / А. Aristanbekova. Ekonomika, osnovannaia na znaniah // URL. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.finanal.ru>
2. Иванова Н. Влияние мирового кризиса на сектор высоких технологий и антикризисная политика в инновационной сфере / Н. Иванова, И. Динилин. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.analiticsmz.ru/?p=792>
3. Родионова И.А. Современные тенденции развития промышленности мира : учеб.-метод. пособ. / И.А. Родионова, Т.В. Кокуйцева. – М. : Изд-во РУДН, 2012.
4. Ху Аньган. Китай и мир к 2030 г. / Аньган Ху. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.ifes-ras.ru/attaches/conferences/2012.02.01>.
5. Word Databank. WDI. [Electronic resource]. – Mode of access <http://www.data.worldbank.org/data-catalog/world-development-indicators>.

Антофий Н.Н. Влияние научно-технического прогресса на структурные сдвиги в мировом хозяйстве

Рассмотрена взаимосвязь между научно-техническим прогрессом и развитием мирового хозяйства. Показано, что НТП влияет на структуру мирового хозяйства, которую составляют важнейшие хозяйственные пропорции в стоимостном и материально-вещественном измерениях по таким направлениям, как изменение пространственной структуры мирового ВВП, секторальной и отраслевой структуры, товарной структуры мировой экономики и торговли, технологических процессов, предметов и средств труда, смещение приоритетных источников мирового экономического развития от овеществленных к неовеществленным ресурсам. Установлено, что международный обмен достижениями НТП увеличивает потенциал мирового хозяйства.

Ключевые слова: научно-технический прогресс, технология, мировое хозяйство, структурные сдвиги.

Antofiy N.N. The influence of scientific and technological progress on the structural shifts in the world economy

It is about the relationship between scientific and technological progress and development of the world economy. It is shown that the structure of STP effects on the global economy, which contains the important economic proportions in monetary, material and material measurements in areas such as the changes in the spatial structure of the global GDP, sector and branch structure, product structure of the world economy and trade, technological processes, objects and instruments of labour, the shift of priority sources of world economic development from materialized resources to not materialized. Established that the international exchange the achievements of STP increases the potential the global economy.

Keywords: scientific and technological progress, technology, the global economy, structural changes.

УДК 640.41(477)

Ст. викл. О.М. Вівчарук –

Львівський інститут економіки і туризму

СТАН РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГРОМАДСЬКОГО ХАРЧУВАННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Визначено сутність понять ресторанне господарство, ринок ресторанного господарства. Проаналізовано основні показники розвитку підприємств ресторанного господарства Львівської області, на основі яких визначено рейтинг Львівщини серед інших областей України.

Ключові слова: ринок, ресторанне господарство, підприємство, послуга, підприємство ресторанного господарства, рейтинг.

Актуальність теми. Підприємницька діяльність об'єктів туристичної індустрії побудована на основі структурних складових, серед яких значну частку займає ринок ресторанного господарства. Згідно зі статистичними даними ресторанна справа в світі є однією з найприбутковіших, для порівняння середній обіг коштів, вкладених у ресторан, відбувається в 5-6 разів швидше, ніж інвестиції, вкладені, наприклад, у магазин одягу [1]. І як показує світова та вітчизняна практика, саме підприємства ресторанного господарства є тим об'єктом уваги споживачів, де вони проводять значну частину свого дозвілля.

Україна почала знайомитись з сучасними методами ведення бізнесу в ресторанному господарстві у 1997 р., коли компанія McDonalds відкрила свій перший ресторан у столиці України. До цього часу ресторанне господарство було представлене лише їдальнями та кафетеріями радянського типу, що мало відповідали стандартам якості сервісу та асортименту послуг. У 1998 р. на Українському ринку з'являються перші вітчизняні об'єкти ресторанного господарства – мережі закладів швидкого обслуговування, це явище призводить до справжнього буму. Тому актуальність вивчення та дослідження стратегій розвитку ринку ресторанного господарства не викликає сумніву.

Стан дослідження. Чимало науковців у своїх працях приділили увагу еволюції, етапам та особливостям розвитку ринку ресторанного господарства, вивчали та аналізували середовище функціонування підприємств даної галузі, моніторили світові інноваційні тенденції розвитку даного ринку, серед яких доречно виокремити наукові праці А.І. Бутенка, О.А. Воробйової, Л.М. Кузьменка, В.Ф. Семенова, С.К. Харічкова, С.В. Васильчака, Г.Т. П'ят-